

na nohy tamní historiografii. Po Kalandrově zajištění, kdy bylo při do-
movní prohlídce zabaveno šest Novomeského dopisů z let 1947–1948
týkajících se přípravy *Zvonu slobody*, vycítila StB příležitost.⁵⁶ Výsledky
zaměřené na pověření školství proto představovaly významnou li-
nii Kalandrova vyšetřování.⁵⁷ Nemá asi smysl podrobněji připomínat,
že také vůči němu uplatnili „referenti“ tajné policie rozličné způsoby
brutálního psychického i fyzického násilí, aby překonali jeho odpor.⁵⁸
Právě Kalandrovy výpovědi týkající se Novomeského patřily mezi vy-
nucenými svědectvími z přelomu let 1949/1950 k těm nejděsivějším
a nejabsurdnějším.

V protokolu s razítkem 10. února 1950 již zlomený Kalandra uvá-
děl: „Byl jsem roku 1936 vyloučen ze strany pro přímý útok proti Ko-
munistické internacionále a Sovětskému svazu, což ovšem bylo Novo-
meskému velmi dobře známo. Přesto tenkrát se mnou nepřerušil styky,
nýbrž je jen omezil a při našich setkáních se mi nesnažil vyvracet mé
trockistické přesvědčení, což může znovu charakterizovat jeho obojetný
a vnitřně nepřátelský poměr ke komunismu. Buržoazní nacionalismus
jednoho a trockismus druhého si tak tajně podávaly ruku.“ Dále byl do-
nucen přistoupit na formulace, že Novomeský byl vždy pravou rukou
Clementise a „jeho zřhavý slovenský nacionalismus a neméně vyhraněný
tvůrčí a osobní individualismus stál u něho vždycky ve vnitřním roz-
poru se samými základy komunismu a tento vnitřní nesoulad konečně
přerostl v otevřený konflikt s politickou linií komunistické strany. [...]”
Jeho politické přesvědčení bylo vždy do [...] značné míry určováno jeho
buržoazně nacionalistickým cítěním.“ Odtud už byl jen kruček k obvině-
ní básníka z trockistických tendencí, což byl v očích sovětských poradců
smrtebný hřích: „Právě to vše mne s Novomeským ideologicky sblížo-
valo už v dobách, kdy jsem ještě sám byl členem KSČ jako více méně
otevřený opozíčník a jako skrytý trockista. Nesnažil jsem se své názory
tehdy utajovat před svým přítelem Novomeským, z jehož projevů jsem
tenkrát mohl vycítit podobné nepřátelství k politice komunistické stra-
ny, jaké žilo i ve mně.“

Pod taktovkou StB získaly tři Novomeského poválečné nevinné
návštěvy u Kalandry v Praze charakter vědomého protistranického ak-
tu.⁵⁹ V roce 1947 mne Novomeský poprvé, a to výlučně ze své vlastní
iniciativy, navštívil, načež své návštěvy ještě opakoval jednou v roce
1948 a jednou v roce 1949. Už fakt, že Novomeský mne vyhledal, a to
dokonce třikrát, svědčí sám o sobě, že byl nepřátelsky zaměřen proti
straně a vládě, jejichž byl významným členem. Bylo mu přirozené velmi
dobře známo, že jde navštívit jednoho z nejznámějších trockistů v ČSR.

[...] Nelze v jeho jednání vidět jen neodpovědnost, nýbrž jediné pro-
jev skrývaného nepřátelství ke komunistické straně a ke komunismu.“
Při výslechu byl Kalandra přinucen podrobně vypovídat o průběhu ná-
vštěv a obsahu jednotlivých rozhovorů. Musel také poplavit svou knihu
o revoluci 1848–1849 a Novomeského úlohu při jejím vydání: „Napsal
[jsem jí] tak, jak to odpovídalo mému politickému přesvědčení trockis-
ty. Tento trockismus se snad nejasněji hlásí hned u prvních odstavců
knihy, kde je obsažen vědomě maskovaný útok proti stalinické politice
v SSSR. Novomeský věděl, že si objednává napsání knihy u trockisty
a nemohl nepoznat její skryté trockistické ostří. Přesto mně ve svých
dopisech mou knihu velmi chválil.“ Kalandru vyšetřovatelé dohnali
rovněž k formulaci, že pověřenc bagatelizoval kritiku vydané knihy:
„Na mou otázku, je-li pravda, že kultprop KSS našel v mé knize ‚Zvon
slobody‘ skrytý trockismus, Novomeský odpověděl mávnutím ruky
a několika slovy toho smyslu, že na tom nezáleží. Dal tím najevo, že mu
více záleží na spolupráci se mnou, nežli na dobrém a správném poměru
k významné stranické instituci.“ Pokřivenou optikou byla interpreto-
vána i pověřencova pobídka k přestěhování do Bratislavy, která „pod
rouškou vědecké spolupráce“ měla krýt „spolupráci politickou, komuni-
stické straně a lidové demokracii nepřátelskou“.

Do naprosto irelevantních souvislostí bylo postaveno Novo-
meského úsilí z konce války, aby bylo Clementisovi vráceno členství
v KSČ: „Za svého pobytu v Londýně vzal Novomeský na sebe úkol,
aby dostal znovu do strany Vlada Clementise, tehdy vyloučeného
pro nepřátelský poměr k Sovětskému svazu. Odvolával se při tom
na okolnost, že prý na Slovensku nikdo nedovede představit si KSS
bez Clementise – což byla pravda spíše pro úzkou vrstvičku slovenské
inteligence než pro slovenské pracující masy.“ Clementisovým návr-
hem do strany měl vydatně posílit buržoazně nacionalistickou frakci,
již oba stáli v čele. Vyšetřovatelé dotlačili Kalandru také k tvrzení, že
Novomeského nacionalistické zaměření někdy nabývalo až šovinistic-
kého rázu. Dokladem toho měla být kupříkladu anekdotická historka
o básníkovi debatě s maďarským komunistickým předákem Mátyá-
sem Rákosim v Moskvě na začátku roku 1945. Na Rákosiho dotaz, zda
by představitelé KSS byli po skončení války svolni jednat s maďarskou
vládou o revizi hranic ve prospěch Maďarska, prý Novomeský ironic-
ky odpověděl: „Víte, co řeknou naši Slováci vojákům Rudé armády, až
vstoupí na slovenskou půdu? Řeknou jim: Soudruzi, máme tu v sou-
sedství národ, který se sem kdysi přistěhoval odněkud z Asie – nevzáli
byste je tam zase zpátky?“⁶⁰ Při výsleších došlo také na Novomeského